

Ե. Տրագրահան

ԵՐԱՆԵԼԻ ՕՐԵՐ

1. Այս օրերին, երբ արտասահմանի որոշ կուսակցական թերթեր իրենց գլուխն ունենալով հոստոնում հրատարակվող «Հայրենիք» օրաթերթը, կազմակերպված հարձակում են սանձազերծել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի դեմ, իբր թե ի պաշտպանություն Տանն Կիլիկիո Աթոռի, մեր մտածումը գրնում է դեպի մոտավոր անցյալը, մանավանդ հետ առաջին համաշխարհային պատերազմի շրջանը, երբ քաջ առ քաջ զարգանում էր իրավ եղբայրական համերաշխ գործակցություն Ս. Էջմիածնի և Տանն Կիլիկիո Աթոռների միջև:

2. Ծշմարիտ է, թե հեռավոր անցյալում, երբեմն խանգարվել է այդ համերաշխությունը, և տազնապալի կացություններ են ստեղծվել ինչ-ինչ արտաքին պայմանների քերումով կամ երկու կողմերի որոշ հոգևորականների անխորհուրդ ու հախտուն դիրքավորումների հետևանքով, սակայն այդ շրջանները կարճատև են եղել ու բնականոն հարաբերությունները վերականգնվել են, կանոնական իրավասությանց սահմանների պահպանումով և ճանաչումով Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի վերին հեղինակության, իբրև Ընդհանրական Հայրապետը համայն Հայ Առաքելական Եկեղեցու:

3. Իբրև համերաշխության պատմական օրինակներ, հիշենք միայն երեք իրողություններ:

17-րդ դարում էր, երբ Մայր Աթոռի և Կիլիկյան Աթոռի հարաբերությունները

վատթարացել էին, ու կատարվում էին կանոնական անկարգություններ և իրավասությանց սահմանների խախտումներ, այլ խոսքով՝ անտեսվում էին Հայ Եկեղեցու կանոնական միությունը երաշխավորող սկզբունքները: Բայց օրվա հայրապետները գիտակցելով վտանգը, 1656-ին հանդիպում են ունենում Երուսաղեմում, Հայոց Պատրիարքության հարկի տակ, ողջագործվում են իբրև եղբայրներ, վերականգնվում են օրինական կարգն ու կանոնը իրենց Աթոռների հարաբերությանց և իրավասությանց մեջ, և այսպիսով վերսկսվում է համերաշխ մի գոյավիճակ և գործակցություն նրանց միջև:

4. Իբրև հիշատակության արժանի համերաշխության պահ, նշենք նաև այստեղ Մեծ Եղեռնի ահավոր ողբերգությունից հետո ստեղծված ծանր կացությունը, երբ Կիլիկյան Աթոռը, հուսահատության անդունդին մոտեցած, իր թշվառ զավակների հետ միասին գտնվում էր անտեր ու անտուն վիճակում: Այդ օրերին նույնիսկ եղել են մտածողներ, որ այլևս վերջ պետք է տալ Կիլիկյան Աթոռի գոյությանը, այն փոխադրելով Երուսաղեմ ու միացնելով տեղի Հայոց Պատրիարքության Աթոռին: Սակայն այդ հուսահատական պահը շուտով հաղթահարվել էր, և Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Գևորգ Ե Հայրապետի հրամանով ու Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք Տ. Եղիշե արքեպիսկոպոս Դուրյանի կարգադրությամբ, հատուկ համաձայնագիր էր կնքվել 1929-ին, որով Երուսաղեմի Հայոց Աթոռի իրավասության ներքև գտնվող՝ Լի-

քանակի և Դամասկոսի թեմերը փոխանցվել են Կիլիկյան Աթոռի իրավասության ներքև, որպեսզի այդպիսով տեղահան եղած Կիլիկյան Աթոռը, Կիպրոսի և Հայկաի իր թեմերի հետ միասին, գոյատևի ու պահպանի իր պատմական Աթոռի առաքելությունը Հայ Եկեղեցու կառույցում:

Ահա մի պատմական սքանչելի օրինակ հոգեւոր համերաշխության և հայաշունչ եղբայրության:

5. Համերաշխության երրորդ պահ ենք նկատում Ս. Էջմիածնի գահակալ, երջանկահիշատակ Ս. Տ. Խորեն Ա. Մուրադբեկյանի մահվան տխուր օրերը, երբ Կիլիկյան Աթոռը իր ողջ միաբանությամբ, ի գլուխ ունենալով իր ծերունագարդ Ս. Տ. Սահակ կաթողիկոս Խապայանին, սրտառույ կերպով մասնակցել է Հայ Եկեղեցու մեծ սգին, որով մի անգամ ևս արտահայտվել է սիրային եղբայրությունը Ս. Էջմիածնի ու Տաճն Կիլիկիոն Աթոռների միջև:

Ահա մի հատված Կիլիկյան Աթոռի «Հասկ» պաշտոնաթերթի խմբագրականից.

«Ծանոթահարիչ էր Ապրիլ 11 թվակիր Երուսաղեմի Ամենապատիվ Ս. Պատրիարքին հեռագիրը, որով կգուժեր Ընդհանրական Հայրապետի Ս. Տ. Խորեն Ա. Ս. կաթողիկոսի դառնալետ մահը՝ սրտի կաթվածի հետևանքով:

Խիստ վշտալի և հուզիչ էր այն վայրկյանը, երբ Նորին Ս. Օծություն Ս. Սահակ կաթողիկոս լսեց Ընդհանրական Հայրապետին մահվան բոլոր. քանի մը վայրկյան լուռ մնաց ան, գլուխը կախ և աչքերը փակ և ի վերջո, կարծես հարվածին պատճառած թմրությունն ուշաքերելով, ըսավ. — «Ես պատրաստ էի փոխան Անոր մեռնելու, Եկեղեցին Անոր պետք ուներ, տակավին երիտասարդ էր քաղտաղմամբ իմ տարիքիս, հայ ժողովուրդը շատ բան կսպասեր Անոր բազմապիսի կարողություններեն. յուր հանկարծակի մեկնումով խոր խոցեց արդեն խոցոտյալ սիրտս. երեսունվեց տարվան կաթողիկոսությանս ընթացքին ողբացի ինձ լծակից պատվական Հայրապետներն, Խրիմյան, Իզմիրլյան, Մուրենյան, Կյուլեսերյան և ահա ի լրումն դժբախտությանց Մուրադբեկյան... Թող Աստված լուսավորե հոգին և Մայր Աթոռը միշտ հաստատ պահե»:

Եվ ապա «Հասկ» պաշտոնաթերթի խմբագիրը շարունակում է.

«Տասնվեց դարերն է Վեր հայության աչքը միշտ հառած է Ս. Էջմիածնի և երբեք չէ խաբված, Հայ Եկեղեցին եղած է

միակ հաստատուն և տևական միջնաբերդ՝ հայության գոյությունը պահպանող, Հայ Եկեղեցին հայության հետ տառապած է, հայության հետ տեղափոխված է, տարագրված է, և սակայն միշտ Ս. Էջմիածինը իր հմայքը պահած է և հայությունը երբեք չէ մոռցած զայն, և ամեն տեսակ գոհողությանց ենթարկված է՝ Էջմիածինը և անոր կենսատու հիշատակը վառ պահելու համար: Էջմիածինը զանազան ժամանակներու մեջ թշնամիներն պաշարված ու ավերված է, Հայրապետական գահը ժողովուրդին հետ տեղե տեղ փոխադրված է, Հայրապետներ հալածված, չարչարված և գերի ալ տարվողներ եղած են, սակայն Էջմիածինը միշտ հայ ժողովուրդի մտքին ու սրտին մեջ այնպիսի հաստատուն տեղ մը գրաված է, որ բոլոր փոթորիկները, վերիվայրումներն հետո Ան իր գոյությունը պահած է շնորհիվ եկեղեցասեր և ավանդապահ հայ ժողովուրդի աննկուն կամքի ուժին:

Կիլիկիոն տարագիր Կաթողիկոսությունը, իր ալեգարդ գահակալով և նորակազմ միաբանությունով, թեմակալ սրբազաններով և տարագիր թեմականներով, կմաղթե, որ Հայ Եկեղեցվո վրայեն շուտ վերանսուգի և տխրության քողքը, Մայր Աթոռը օծովի արժանավոր գահակալով մը և Լուսավորչի կանթեղը իր անուշ պլպլումներով մխիթարե վշտահար ու սգավոր հայ ժողովուրդը» («Հասկ», 1938, մայիս):

Չի կարելի սույն տողերը կարդալ առանց հոգեւոր հուզում ապրելու:

Ահավասիկ իսկական պատկերը Կիլիկյան Աթոռի հարազատ հոգու:

6. Մեծի Տաճն Կիլիկիոն Աթոռի եկեղեցական միության և եղբայրական համերաշխ գործակցության այդ ոգին, մնաց Անթիլիասի պահապան հրեշտակը նաև լուսաբնակ Ս. Տ. Գարեգին Ա. Հովսեփյան կաթողիկոսի գահակալության տարիներին: Եկեղեցական միության ոգու և համագային միասնության անմոռանալի պահեր եղան Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ս. Տ. Գևորգ Զ-ի ընտրությունն ու օծումը, որին անձամբ մասնակցեց և նախագահեց Տաճն Կիլիկիոն մեծ Հայրապետը:

7. Ավաղ, սակայն, միության և համերաշխության այդ ոգին, 1956-ից հետո զոհ գնաց՝ Եկեղեցու հետ կապ չունեցող միջկուսակցական հակամարտ փոթորիկներին՝ բոլորիս ծանոթ հետևանքներով:

Այստեղ մեր նպատակը չէ դատումներ

անել այդ տխուր օրերի իրադարձությունների և դրանց հետևանքների մասին: Միայն կամենում ենք մեր հաստատ համոզումը արձանագրել, որ արտասահմանում, մեր Եկեղեցու ծոցում պետք է վերջ գտնեն գոյատևող տագնապալի կացությունները, ամեն գնով, որովհետև այլապես հետզհետե պիտի վտանգվի մեր Մայր Եկեղեցու կրոնական և ազգային պատմական առաքելությունը հայ Սփյուռքի տարածքի վրա: Ամեն ճշմարիտ հայ հարց պետք է տա իրեն, մեր օրերին ո՛վ, ի՛նչ շահ ունի Հայրենիք-Սփյուռք կամուրջը քանդելու կամ տկարացնելու եկեղեցական

մակարդակի վրա: Ի՛նչ են մտածում արդյոք Անթիլիասի մեր եղբայրները:

Մենք ողջունելի ենք գտնում Մայր Աթոռիս և Կիլիկյան Աթոռի զահակալների ճիգերը այս ուղղությամբ և ուզում ենք հույս հայտնել, որ հակառակ որոշ թերթերի դիտումնավոր և չարամիտ աղմկարարության, Տերը օգնության պիտի հասնի իր իսկ հիմնած Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցուն:

Եվ մեզ, այսօրվաններին, թող պայծառ օրինակ հանդիսանան մոտավոր անցյալի եղբայրության և համերաշխության երանելի օրերը, Հայ Եկեղեցու նվիրապետական Աթոռների միջև:

